

3. Вірбулевська О.В. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку регіонів України. URL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1\(40\)/143.pdf](http://www.kdu.edu.ua/statti/2006-5-1(40)/143.pdf). (дата звернення 17.04.2018).

4. Козоріз Г. Г. Пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів. *Регіональна економіка*. 2013. № 1. С. 26–34.

5. Опарін В. М., Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування. *Фінансова політика та податково-бюджетні важелі реалізації*. 2008. Том 1. С. 77–98.

Бучок Віталій Миронович

ст. гр. групи ФМ-11, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шулюк Б.С.

ДЕРЖАВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ: ОГЛЯД ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ

У сучасному суспільстві процес здійснення державного запозичення відіграє важливу роль в управлінні фінансовою системою України. Оскільки в країні не вистачає власних фінансових ресурсів, то запозичення виступають основою формування фінансових відносин у державі. Позикові відносини стосуються кожної сфери фінансової системи, в тому числі і державних фінансів [6, с. 231].

У результаті здійснення державних запозичень виникає державний борг, який представляє собою сукупність заборгованостей держави підприємствам, фінансовим установам, іншим державам, міжнародним фінансовим інститутам. Головним результатом проведення державної політики запозичень на внутрішньому ринку є перерозподіл грошових коштів всередині країни. Основною причиною, яка викликає необхідність використання грошових коштів, залучених на внутрішньому ринку, є дефіцит державного бюджету. В умовах дефіциту фінансових ресурсів держави, відсутності додаткових джерел наповнення дохідної частини державного бюджету виникає необхідність у позикових коштах, які супроводжуються зростанням державної заборгованості, що може загрожувати дефолтом в країні [3].

У таблиці 1 представлено динаміку державних запозичень в розрізі внутрішніх та зовнішніх у період 2010-2016 рр. Дані таблиці 1 демонструють в цілому зростання державних запозичень у період 2010-2016 рр. на 183,3 млрд. грн. (з 124,3 млрд. грн. до 307,7 млрд. грн.). Хоча за окремими роками відмічено їх зменшення. Так у 2011 р. проти 2010 р.

обсяг державних запозичень скоротився на 43,6 млрд. грн. і склав 80,7 млрд. грн. Зменшення обсягу державних запозичень також відбулося у 2015 р. у порівнянні з 2014 р. на 88,7 млрд. грн.

Причиною такої ситуації, за звітними даними Рахункової палати України [4], слугувало неповне здійснення запланованих видатків і надання кредитів при перевиконанні доходів, що спричинило виконання державного бюджету за 2015 р. з дефіцитом, меншим від затвердженого його граничного розміру на 40,5% і передбаченого планового обсягу на 42,6%. Фактично за 2015 р. державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 45,16 млрд. грн., або 57,4% плану. Дефіцит державного бюджету у 2015 р. на 32,88 млрд. грн., або 42,1% менше від дефіциту бюджету у 2014 р.

Таблиця 1

Динаміка державних запозичень у період 2010–2016 рр., млрд. грн.*

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп приросту,%
Державні запозичення, всього, в тому числі:	124,3	80,7	109,8	160,9	322,6	233,9	307,7	183,3
внутрішні запозичення	70,0	53,4	66,8	109,0	227,6	99,0	246,4	176,4
у% до загального обсягу	56,31	66,17	60,84	67,74	70,55	42,32	80,1	–
зовнішні запозичення	54,3	27,3	43,0	51,9	95,0	134,9	61,3	7,0
у% до загального обсягу	43,69	35,83	39,16	32,26	29,45	57,68	19,9	–

*Складено автором на основі даних [1; 2; 5]

У структурі внутрішніх та зовнішніх запозичень за аналізований період перевага надалася внутрішнім запозиченням, які перевищували 50-60% усіх державних запозичень, лише у 2015 р. ця частка скоротилася до 42%. Динаміка абсолютних показників внутрішніх запозичень вказує на їх зменшення у період 2011 р. проти 2010 р. на 16,6 млрд. грн. з наступним зростанням у 2012-2014 рр. на 174,2 млрд. грн. (з 53,4 млрд. грн. до 227,6 млрд. грн.). У 2015 р. відбулося чергове скорочення обсягів залучення внутрішніх запозичень на 128,6 млрд. грн. (більше як у два рази). Проте, уже у 2016 р. – чергове зростання обсягу внутрішніх запозичень на 147,4 млрд. грн. або у 2,5 рази, абсолютний показник внутрішніх запозичень становив 246,4 млрд. грн. Збільшення обсягу державних внутрішніх запозичень обумовлено необхідністю фінансування дефіциту державного бюджету.

У 2015 р. на внутрішньому ринку розміщено державних цінних паперів на суму 98,98 млрд. грн., що на 24,8% менше планового обсягу. Зокрема, надходження від розміщення цільових облігацій внутрішньої державної позики для надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (41,5 млрд. грн.), додаткової капіталізації Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» (29,7 млрд. грн.) і публічного акціонерного товариства акціонерний банк «Укргазбанк» (3,84 млрд. грн.) становили загалом 75,37 млрд. грн., або 75,8% внутрішніх запозичень. Сума облігацій внутрішньої державної позики в обігу за 2015 р. зросла на 10,4% – до 505,17 млрд. грн. При цьому обсяг цих облігацій у власності Національного банку України збільшився з початку року на 22,6% – до 389,93 млрд. грн., а їх частка в загальному обсязі облігацій, що перебували в обігу, з 69,0% – до 75,12%. Тобто, як і в попередні роки, основним кредитором державного бюджету на внутрішньому ринку державних запозичень залишався Національний банк України, який придбавав облігації внутрішньої державної позики на вторинному ринку [4].

Державні внутрішні запозичення за 2016 р. становили 246,4 млрд. грн., з яких 129,2 млрд. грн. становили випуски облігацій внутрішньої державної позики для:

- капіталізації ПАТ КБ «Приватбанк» (107,0 млрд. грн.);
- капіталізації ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» (9,3 млрд. грн.);
- надання кредиту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (7,9 млрд. грн.);
- капіталізації ПАТ «Державний ощадний банк України» (5,0 млрд. грн.);
- 117,2 млрд. грн. — безпосередньо для фінансування державного бюджету.

Державні запозичення безпосередньо впливають на соціально-економічну ситуацію в країні. Використання внутрішніх чи зовнішніх державних запозичень впливає на фінансову безпеку держави. Державні запозичення поступово трансформуються в державний борг, а його рівень з кожним роком стає все більш загрозливим для економіки країни. Проблема підвищення відношення рівня державного боргу до ВВП стосується не лише України, але й країн з розвиненим рівнем економіки.

На нашу думку, зменшити негативний вплив державних запозичень необхідно шляхом підвищення ефективності їх використання у процесах розвитку національної економіки. Так, результативність державних запозичень підвищиться в реальному секторі економіки, оскільки залучення фінансових ресурсів у формі цільового кредитування або інвестування в процесах реалізації інвестиційного потенціалу в галузях матеріального виробництва та транспорту, інформаційних технологій

дозволить наростити надходження до бюджету, підвищити інвестиційну привабливість підприємств, знизити фінансові загрози.

Література:

1. Аналітична записка: Аналіз сучасного стану державного боргу та ключові напрями забезпечення боргової безпеки України URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_analit/derzh.

2. Аналітичний огляд стану державного боргу України та його вплив на фінансовий ринок України станом на 01.09.2015 року URL: http://rurik.com.ua/documents/research/REVIEW_debt.pdf

3. Государственные финансы: учеб. пос. / под ред. В. Федосова, С. Огородника, В. Суторминой. Киев: Лыбидь, 1991. 276 с.

4. Звіт про результати аналізу звітності щодо державного та гарантованого державою боргу. Рахункова палата. 2017. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753206/Zvit_163_2017.pdf?subportal=m

5. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2016 рік. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-2702/>.

6. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1358/> (дата звернення 25.12.2017).

Василишин Віталій Анатолійович

ст. гр. Фзм-11, ТНЕУ

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ФІНАНСОВО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ БОРГОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Важливою складовою фінансової поведінки домогосподарств є боргова (кредитна) поведінка, під якою науковці розуміють діяльність членів домогосподарств, у процесі якої відбувається запозичення коштів на умовах терміновості, зворотності й платності [1, с. 94].

Насамперед зазначимо, що боргова поведінка українських домогосподарств характеризується суттєвою неоднорідністю: є індивіди, які охоче беруть гроші в борг для вирішення своїх поточних проблем. Такі громадяни позитивно ставляться до боргових зобов'язань, мають відносно високу схильність до ризику, прагнуть до швидкого покращення рівня свого добробуту. Інші, можливо, й хотіли б узяти кредит, однак побоюються, що не зможуть вчасно повернути його або ж вважають процентні ставки занадто високими. Проте є й такі, які принципово не беруть грошей в борг лише тому, що вважають, що мати борги – це